

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОМЕРЕЖІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО РАЙОНУ – ЯК ПРИРОДООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Корчинський О.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

У відповідності до Закону України «Про загальнодержавну програму формування національної екомережі на період 2000-2015 років» у зазначений термін була обґрунтована схема регіональної екомережі Тернопільської області. Однак, внаслідок адміністративно-територіальної реформи початку 20-х років появились нові ланки територіального устрою (укрупнені адміністративні райони (АР), територіальні громади (ТГ)) в межах яких необхідно уточнити базові елементи екомереж локального рангу (перспективні ключові, сполучні, захисні і відновлювані території). Таким чином, екомережі будуть доповнені перспективними структурами місцевого значення, долучаючи їх до формування локальних природоохоронних систем. 17 із 24 територіальних громад АР на даний час мають ступінь заповідності менше 5.0%, а одинадцять ТГ - зі ступенем заповідності менше 1% при пересічнообласному показнику у 9,99% (табл. 1).

Наукові публікації з даної проблематики були зроблені науковцями кафедри геоecології ТНПУ у 2022-2023 роках з моделювання екомережі Чортківського, Кременецького, Тернопільського районів [5,6,7]. Значно раніше були виконані праці: Цариком П. з обґрунтування базових елементів екомережі Тернопільської області [6], Цариком Л. - природоохоронної мережі Подільського регіону [4], Цариком Л., Цариком П. – екомережі міста Тернополя [5]. Теоретичну основу формування екомереж викладено у працях [1,2,4].

Аналіз схеми екомережі Тернопільської області сприяв з'ясуванню основних засад екомережі Тернопільського адміністративного району. В межах екомережі відсутні ключові і сполучні території загальнодержавного рангу. В межах території АР розташовані ландшафтні райони Бережанський горбогірний, Тернопільський, Гусятинський, Лановецький, Вороняки, Товтровий природний округ. Ландшафтне різноманіття району передбачає формування у кожному ландшафтному районі базових ключових та сполучних, захисних територій.

Так, в межах Бережанського горбогірного району перспективною ключовою територією може бути перспективний РЛП «Бережанське Опілля», запроєктований до створення схемою регіональної екомережі області. Сполучною територією тут виступає долина річки Золота Липа, яка зв'язує цей об'єкт з НПП «Дністровський каньйон» В межах ландшафтного району наявні унікальні заповідні об'єкти- Голицький ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного звичення, однак він має незначну площу.

Тернопільський ландшафтний район представлений Серетською і Яблунівською ключовими територіями, пов'язаних Серетським екокоридором. В межах Товтрового природного округу сформувалися Збаразька ключова територія та в межах пограничного Гусятинського ландшафту - Медоборська ключова територія, сполучені Товтровим екокоридором. Перспективними в межах Гусятинського ландшафтного району є Гнізнівська сполучна територія, яка з'єднуватиме дві перспективні ключові території – РЛП: «Збаразькі Товтри» і «Княжий ліс».

Певні частини вказаних елементів екомережі проходять територіями громад і мали би бути враховані при оптимізації територіальної організації місцевого господарства і охорони природи. Враховуючи дуже низький рівень заповідності 2/3 територіальних громад адміністративного району, вкрай необхідно активізувати дослідження з виявлення перспективних для заповідання природних об'єктів (табл. 1). Однак, у АР наявні територіальні громади, які мають ступінь заповідності менше 1%, адже в межах кожної громади є перспективні для заповідання об'єкти (виходи джерельних вод, відслонення в

межах річкових долин, ставки, заболочені ділянки заплав, вікові дерева, луки на схилі долин (ділянках) тощо.

Таблиця 1

Заповідні об'єкти в межах територіальних громад Тернопільського району [5]

№ з/п	Територіальна громада	Кількість заповідних об'єктів, од	Площа заповідних об'єктів, га	Заповідність, %
1	Залозецька	10	3759,48	15,03
2	Купчинецька	6	1437,86	14,73
3	Скалатська	11	2894,28	12,91
4	Бережанська	21	2716,10	11,38
5	Тернопільська	16	1618,30	9,67
6	Теребовлянська	22	3464,39	7,86
7	Збаразька	28	4486,17	7,59
8	Білецька	8	672,67	4,91
9	Нараївська	21	966,34	4,43
10	Підгаєцька	17	1320,55	2,71
11	Підволочиська	11	495,03	1,41
12	Золотниківська	2	398,00	1,40
13	Підгороднянська	5	135,62	1,10
14	Скориківська	4	163,20	0,62
15	Байковецька	11	93,93	0,54
16	Зборівська	12	208,71	0,45
17	Великобірківська	4	27,62	0,42
18	Саранчуківська	11	92,10	0,41
19	Великогаївська	9	59,31	0,40
20	Микулинецька	7	62,43	0,26
21	Козівська	12	20,73	0,05
22	Великоберезовицька	8	3,19	0,02
23	Іванівська	1	0,02	0,0002
24	Козлівська	0	0	0

Варто враховувати той факт, що науковцями природодослідниками, фахівцями природного заповідника, національних природних парків, Кременецького ботанічного саду запропонована мережа перспективних для заповідання об'єктів, створення яких змінить на краще ситуацію в проблемних територіальних громадах.

За результатами комплексу досліджень геоекологічного стану пропонується об'єктів, придатності ландшафтів і природних компонентів для їх використання в якості природоохоронних територій, узгоджено пропозиції щодо перспектив створення в межах територіальних громад Тернопільського району 24 нових заповідних об'єктів у 10 громадах загальною площею 17732,2 га.

Перспективними для заповідання, насамперед, є регіональні ландшафтні парки, які завдяки значним площам сприятимуть зростанню заповідності окремих територіальних громад та адміністративного району, передбачатимуть їх використання у сфері туризму, рекреації та екоосвітньої діяльності. Запропоновані 5 регіональних ландшафтних парків (РЛП) збільшать площу природно-заповідного фонду району на 17 500 га. Окрім РЛП, обґрунтовано необхідність створення 9-и гідрологічних пам'яток природи місцевого значення, шести парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, чотирьох ландшафтних заказників, однієї ботанічної пам'ятки природи місцевого значення, двох заповідних урочищ і одного ландшафтного заказника. Створення цих заповідних об'єктів сприятиме зростанню заповідності Тернопільського району – з 4,0 % до 7,0 %. Разом з тим особливу

увагу х дослідженні перспектив створення заповідних об'єктів необхідно приділити тим територіальним громадам, у яких не запропоновано створення перспективних об'єктів, а ступінь заповідності є меншим 1%. Тому, в подальшому, необхідно провести детальні геоecологічні дослідження на рівні територіальних громад.

Література:

1. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. К.: Авалон, 1998. 52 с.
2. Кагало О.О. Розбудова екологічної мережі в Україні: принципи, проблеми, перспективи / Матеріали дев'ятої наукової конференції молодих учених «Наукові основи збереження біотичної різноманітності» (Львів, 1–2 жовтня 2009). Львів: Інститут екології Карпат НАН України. 2009. С. 10–13.
3. Мовчан Я.І. Екомережа України: обґрунтування структури та шляхів втілення. Конвенція про біологічне різноманіття: громадська обізнаність і участь Київ: Зелена Україна, 1997. С. 98-110.
4. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку природохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація. Тернопіль. Підручники і посібники 2009. 320 с.
5. Царик Л.П., Царик П.Л. Локальна екомережа м. Тернополя. Екологічний бюлетень м. Тернополя. Тернопіль. Терно-граф, 2014. С.107- 195.
6. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування і розвитку (на матеріалах Тернопільської області). Тернопіль. Ред.-видавн. відділ ТНПУ, 2005 172 с.
7. Царик П., Царик Л., Кузик І., Царик В. Перспективні моделі заповідної і екологічної мереж територіальних громад Чортківського району. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. 2023. №1. С. 256-263.
8. Царик Л., Кузик І., Царик П. Геоecологічний вимір екомережі Кременецького адміністративного району Тернопільської області. Modernization of today's science: experience and trends: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference. Singapore, 2023. С. 174–179.

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЕЛИКОБЕРЕЗОВИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Фентон Р.

fentonroma143@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Environmental problems of the Veliko Berezovytsia territorial community. Special attention is paid to the problems of balanced crystallization, as well as the collection and disposal of perishable waste, the revival of small rivers. Solutions to problems are also proposed.

Key words: *geoecological problems, Veliko Berezovytsia territorial, community, pollution, conservation, sustainability, managemen, ecosystem, land use.*

Великобerezовицька територіальна громада (ТГ) Тернопільського району розташована у центральній частині Тернопільської області, межує із південними околицями обласного центру міста Тернопіль (рис. 1). До складу громади входять 12 сіл: Буцнів, Велика Лука, Йосипівка, Лучка, Мар'янівка, Миролубівка, Мишковичі, Настасів, Острів, Петрики, Серединки, Хатки та центр громади – селище Велика Березовиця [1].